

5. Кучмаева И. К. Православное паломничество как путь приобщения к святыням христианства / И. К. Кучмаева // Сотериологический смысл паломничества. Сб. мат. науч.-метод. конф. 12 февраля 2007. – М., 2007. – С.44–52.

6. Расторгуев В. Н. Возвращение святынь и судьба России / В. Н. Расторгуев // Церковь и время. – М., 2008. – №2 (43). – С.243–255.

7. Тейяр де Шарден П. Феномен человека / Пьер Тейяр де Шарден. – М.: Наука, 1987. – 240 с.

8. Уваров М. Архитектоника исповедального слова / Михаил Уваров. – СПб.: Алетейя, 1998. – 246 с. [10].

References

1. Avgustin A. Isповed' / A. Avgustin; per. s. lat. M. E. Sergeenko. – М.: Kanon, O.I. "Reabilitacija", 2003. – 464 s.

2. Ben'jan Dzh. Puteshestvie piligrima [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.livelib.ru/book/1000005752>

3. Zhitenev S. Ju. Religioznoe palomnichestvo v hristianstve, buddizme i musul'manstve: social'nye, kommunikacionnye i civilizacionnye aspekty / S. Ju. Zhitenev. – М.: Idrik, 2012. – 263 s.

4. Ivanov V. Podhody k Ierusalimu i ierusalimskie vpechatlenija / V. Ivanov // Dialog. – М.: Progress – Tradicija, 2012. – S.617–620.

5. Kuchmaeva I. K. Pravoslavnoe palomnichestvo kak put' priboshhenija k svjatyням hristianstva / I. K. Kuchmaeva // Сотериологический смысл паломничества. Сб. мат. науч.-метод. конф. 12 февралja 2007. – М., 2007. – С.44–52.

6. Rastorguev V. N. Vozvrashhenie svjatyń i sud'ba Rossii / V. N. Rastorguev // Cerkov' i vremja. – М., 2008. – №2 (43). – С.243–255.

7. Tejjar de Sharden P. Fenomen cheloveka / P'er Tejjar de Sharden. – М.: Nauka, 1987. – 240 s.

8. Uvarov M. Arhitektonika isповedal'nogo slova / Mihail Uvarov. – SPb.: Aletejjja, 1998. – 246 s. [10].

Khakhalin A. A., assistant of the department of philosophical anthropology, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kiev), aakhakhalin@mail.ru

Confessional discourse pilgrim

In the article cultural and historical reconstruction of story of pilgrim is given in the culture of New time as a wide interpretative metaphor of acquisition of faith and holiness. Confessional of story pilgrim as text reality which induces to influence is studied, influence and distribution of religious experience.

Keywords: culture, holiness, pilgrimage, confession, discourse, experience.

Хахалин А. А., ассистент кафедры философской антропологии, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), aakhakhalin@mail.ru

Исповедальный дискурс паломника

Предоставляется культурная и историческая реконструкция исповедального дискурса паломника в культуре Нового времени как широкой интерпретативной метафоры приобретения веры и святости. Изучается исповедальный дискурс паломника как текстовая реальность, которая побуждает к суггестии, влиянию и распространению религиозного опыта.

Ключевые слова: культура, святость, паломничество, исповедь, дискурс, опыт.

* * *

УДК 291.37:282

Попович Я. М.,
здобувач, Житомирський державний
університет ім. Івана Франка
(Україна, Житомир), jana-jaros@rambler.ru

ПАЛОМНИЦТВО VS РЕЛІГІЙНИЙ ТУРИЗМ

Досліджено онтологічні засади і культурні особливості християнського паломництва, зокрема етимологію самого поняття, сутнісні якісні характеристики, онтологічну присутність у західній цивілізації. Визначено паломництво як поширену в багатьох релігіях культурну практику, що розуміється як побожна подорож до особливо шанованих місць, що наділяється властивостями сакральності, або відомих представників духовенства, релігійних лідерів, котрі користуються особливим авторитетом і наділені харизмою. Проаналізовано сучасне розуміння туризму як діяльності осіб, що подорожують та перебувають із відпочинковою, службовою або іншою метою не довше року поза своїм звичним оточенням. Зіставлено паломництво із релігійним туризмом. Розкрито основні етапи розвитку католицького паломництва.

Ключові слова: паломництво, католицьке паломництво, релігійний туризм, Церква.

Християнське паломництво органічно належить до культурного спадку феномену європейської культури, що сформувала західну цивілізацію, містить в собі аксіологічні доміанти, котрі протягом століть були визначальними в світоглядній парадигмі людини Заходу. На сьогодні часто зустрічається не чітке розуміння різниці між власне паломництвом як духовною практикою Церкви та релігійним туризмом як інформативно-культурним ознайомленням із місцями релігійного культу. Релігієзнавчо-філософське дослідження паломництва у порівнянні з релігійним туризмом важливе й актуальне для виділення саме духовних основ, глибоко закорінених у християнській культурі, що матиме не тільки суто теоретичне, але й практичне значення.

В українській науці особливості паломництва й релігійного туризму досліджували П. Білоус, Ю. Завгородній, І.Ісиченко, І. Осташук, П.Яроцький, однак їхні ґрунтовні роботи не виокремлювали діалектичного зіставлення паломництва й релігійного туризму.

Мета нашої наукової статті полягає у здійсненні аналізу сутнісних рис паломництва в контексті його зіставлення з релігійним туризмом.

Використано порівняльний та етимологічний методи аналізу як оптимальні для вирішення поставленої мети.

Наше дослідження буде проведене на матеріалі християнського, зокрема католицького, паломництва.

Паломництво (євр. $\square\aleph\imath\imath\imath\imath\imath\imath$, грец. $\theta\epsilon\omega\rho\iota\alpha$, лат. peregrinatio) – подорож із метою поклоніння Богові, пев'язана, як правило, з відвіданням сакральних місць. Практика паломництва властива не лише християнству, але й іншим релігіям, зокрема індуїзму, буддизму й ісламу [2, стб. 1229].

Раніше не було потреби пояснювати про необхідність і важливість у духовному житті окремих культових практик, до яких належить і паломництво. До епохи постмодерністського плюралістичного сумніву і вільної інтерпретації культурного спадку європейська цивілізація була закорінена у глибоку традицію. Й. Рацінгер у своїй праці “Вступ до християнства. Лекції про Апостольський символ віри” (1968 р.) писав: “Духовна ситуація в минулому була такою, що поняття “традиція” описувало програмуєчу матрицю. Традиція оберігала, і людина могла покласти на неї. Вона вважала, що перебуває у безпеці та стоїть на правильних позиціях лише тоді, коли може поклатися на традицію. Сьогодні ж панує прямо протилежне відчуття: традиція сприймається чимось, що віджило, чимось виключно вчорашнім, а прогрес – справжньою обителлю буття, так що людина бачить себе не в традиції, не в минулому, а в просторі прогресу та майбутнього” [8, с. 22].

Уже в самій сутності паломницької практики закладено виразний її церковно-пастирський характер, що було особливо помічено, зокрема, в добу бароко: “паломництво в культурі бароко розглядається як побожна праця, в якій рух сполучається з молитвою. Духовна опіка Церкви для паломництва обов'язкова. Мета ж прощі – християнське вдосконалення, наближення до Бога” [4, с. 101]. У цьому також чіткий зв'язок такого виразу релігійності з богопосвяченим

покликанням, бо ж “радикальний розрив із узвичаєним способом життя, з родиною й суспільним оточенням, підпорядкування способу життя суто релігійній меті проступання до Христа, перетворення цілого життя на дорогу, спрямовану в майбутнє Царство – все це робить паломництво не тільки спорідненим із монашоюаскезою, але й пов’язує їх в один релігійний подвиг” [там само, с. 101].

У сьогоденні пастирська діяльність наділена величезним комунікаційним потенціалом: “ще кілька десятиліть тому ніхто і не міг собі уявити тих можливостей і методів пастирської діяльності, які ми маємо сьогодні: засоби масової інформації (в тому числі і світова мережа Інтернет), комунікації, електронні інформаційні носії – ось далеко не весь перелік здобутків світового наукового прогресу, які суттєво покращують ефективність пастирської діяльності” [9, с. 312]. Проте соціально–культурні пропозиції XXI ст. не виключають традиційних способів “вертикальної” комунікації з Богом та “горизонтальної” з іншими вірними – паломництва, що не послуговується сучасними транспортними засобами й відмовляється від технічних досягнень і побутового комфорту задля самозаглибленого пошуку власної ідентичності й діалогу з Богом.

Отож, передусім слід ретельно з’ясувати, в чому сутність паломництва. Для цього треба звернутися до матеріалу класичної філології, зокрема латинської мови:

peregre [per+ager] 1) поза домом, за кордоном, поза вітчизною, в чужих краях, на чужині; 2) за кордон, в чужі краї; 3) з–за кордону, з чужих країв;

peregrinatio, *ōnis f* [peregriⁿor] мандрування, подорож або перебування за кордоном;

peregrinor, *ātussum*, *āridepon* [peregriⁿus] 1) жити на чужині; мандрувати, подорожувати; 2) бути чужим, вважатися іноземним; 3) перен. бути чужим, незнайомим; 4) перен. бути відсутнім, бути далеко, бути неуважним;

I peregrinus, *a*, *um*, [peregri] 1) іноземний, чужий; 2) дорожний, шляховий; 3) недосвідчений, невідаючий;

II peregrinus, *I* чужоземець, іноземець; іноземний резидент [1, с.567–568].

Термін *peregrinatio* використовували ще античні автори, скажімо, Цицерон використовував його в смислі вимушеного перебування в чужих країнах (“Гускуланські бесіди”, V, 37, 107). Центрами відвідання християнських паломників стали святі місця в Палестині, пов’язані з земним життям Ісуса Христа, могили святих, місця перебування прославлених християнських подвижників, а пізніше також санктуарії, де зберігалися священні реліквії або які були пов’язані з особливими подіями в біблійній чи церковній історії. Як масова практика благочестя паломництво отримало поширення починаючи з IV ст. [2, стб. 1229].

Як бачимо, на матеріалі класичної латини лексичні форми, коренева основа яких пов’язана із поняттям паломництво, вказували в різноманітних семантичних варіантах на мандрування, перебування в дорозі, поза домом.

Паломницька традиція в тій чи іншій модифікаціях наявна практично у всіх розвинутих релігіях. Паломництво – благочестива подорож до особливо

шанованих місць або відомих представників духовенства, релігійних лідерів, що користуються особливим авторитетом і наділені харизмою. Джерелом традиції паломництва, припускається, є увявлення про зв’язок божества з певним місцем, що сягає давніх архаїчних культів. Ідея особливої сакральності цього простору напряду пов’язувалася з найбільшою дієвістю звернень до божества у цих місцях [6, с. 933].

Паломник – мандрівник, що здійснює поклоніння–подорож до святинь, людей, священних місць, особливо відзначених в релігії. Є ще гіпотеза на матеріалі східнослов’янських мов, що ця назва походить від гілок пальми, котрі приносили богомольці зі Святої Землі [3, с. 932].

Паломництво – відвідування віруючими святих місць, що базується на переконанні, що молитва більш дієва у визначених місцях, які мають те чи інше відношення до надприродного, священної історії, зафіксованої в сакральних текстах, або певних авторитетно–харизматичних особистостей, наприклад, християнських святих.

У середньовіччі паломництво Церква стала накладати як епітимію, а з XIII ст. і світські суди Західної Європи стали карати ним і вбивць; у XIV–XV ст. світські суди відмовилися від покарання великим паломництвом, обмежуючись малим, але зате неодноразовим. Поступово стали допускатися подальші пом’якшення: знатний пан міг себе замінити слугою або найманцем. Утворилися навіть світські цехи найманих паломників, котрі невдовзі швидко розмножилися, оскільки цей своєрідний промисел виявився досить прибутковим. Як бачимо, паломництво у середні віки в західному християнстві сприймалося не тільки в духовно–церковному вимірі, але і в світсько–судовому, навіть конкретно у системі покарань.

Паломництво особливо посилювалося в XIV ст., коли з’ясувалося, що мусульманська влада відносить до християнських паломників дружельбно (після тривалого періоду обмежень і великих небезпек при перетинанні кордонів Палестини, що належала до володінь різних мусульманських династій), беручи з них лише певний податок, а оживлені торгівельні зв’язки Венеції у Середземному морі давали можливість за 6–8 місяців здійснити паломництво, котре до того часу вважалося ініціативою досить тривалою й небезпечною [7, с. 640].

Аналогічно звернемось до етимології слова “туризм”: воно походить від французького поняття *tour* – прогулянка, подорож, яка закінчується поверненням до місця, звідки був виїзд. У XVII ст. цим словом визначали учасників подорожей європейським континентом (*grandtour*): ними переважно була англійська аристократична молодь, котра після отримання середньої освіти виїжджала, зокрема, до Франції та Італії з метою продовження навчання.

Всесвітня організація туризму (UNWTO) [12] визначає туризм як діяльність осіб, що подорожують та перебувають із відпочинковою, службовою або іншою метою не довше року перерви поза своїм щоденним оточенням, за винятком виїздів, в яких головною метою є заробіток, отримуваний у відвіданій місцевості. Слід відзначити, що хронологічне обмеження пов’язане зі статистичною метою.

За класифікацією NACE Rev. 2 NACE (аббревіатура від фр. *Nomenclature générale des Activités économiques dans les Communautés Européennes* – Статистична класифікація видів економічної діяльності у Європейському Співтоваристві) туризм охоплює наступні сфери діяльності:

- поселення;
- сфера послуг, пов'язана з харчуванням;
- діяльність організаторів туризму, посередників і туристичних агентів, а також інша сфера послуг із резервування;
- творча діяльність, пов'язана з культурою та розвагами;
- діяльність бібліотек, архівів, музеїв тощо;
- спортивна, рекреаційна, розважальна діяльність [11].

Відповідно, релігійний туризм – це відвідання із вищезазначеними цілями об'єктів релігійного життя.

Паломництво від релігійного туризму відрізняється своїми духовними цілями.

Первісно паломництво представляло собою форму аскези, особливо в епоху пізньої античності і в середні віки, коли подорожі були пов'язані з великими небезпеками: паломники терпіли голод і спрагу, піддавалися нападам грабіжників, потрапляли у місце ведення воєнних дій. Більшість паломників йшли пішки. Паломник покидав звичний та обжитий світ, відправляючись із великим ризиком у далекі країни. Паломництво сприймалося як свого роду відхід від світського життя. На першому етапі свого функціонування в культовому просторі християнства паломники сприймали свої аскетичні зречення виключно в площині духовного життя.

Небезпеки подорожі й пов'язані з ним обмеження і страждання сформували уявлення про те, що за допомогою паломництва можна відкупити здійснений гріх та отримати прощення. Уявлення про покуту за здійснені гріхи присутнє і в сучасній аскетичній, наприклад: після сповіді священник пенітентові дає певну покуту за вчинені гріхи (переважно це читання фрагменту Святого Письма або молитви). Особливого поширення паломництво отримало у XIII ст. в зв'язку з введенням його до числа покарань, що накладалися інквізицією, а потім і світськими судами. Отож, покарання Церкви у середні віки були зовсім не символічні.

Одним із основних мотивів паломництва було бажання побачити святі місця (мотив, що постійно повторюється в творі Євсевія Кесарійського “*Onomasticon*”), при чому не тільки тілесними, але і духовними очима: “... споглядати очима віри Немовля в яслах” (Єронім, “*Epistola*” 108 10). Досить скоро виникло паломництво за обітницею. Так, імператриця Євдоксія (правила у 400–404) відправилась у паломництво в Єрусалим з вдячності за заміжжя своєї доньки (Сократ Схоластик, “*Historia ecclesiastica*” VII, 47). Більш рідкісним, але також досить поширеним мотивом було намагання поселитися біля якоїсь святині (один із прикладів – св. Єронім, що оселився у Вифлиемі біля Базиліки Різдва Христового). Паломництво звершувалося і в надії отримати зцілення чи якісь матеріальні блага (окрім духовних). Багато паломництв були зумовлені місією отримання мощей святих або

інших реліквій для церков і абатств, такі офіційні місії виконували клірики й монахи. Відомо, що у вівтарях латинських храмів до Другого ватиканського собору (1962–1965) необхідно було вмістити шановані християнські реліквії, скажімо, когось зі святих.

Для кращого розуміння феномену паломництва слід розкрити його історію, виділивши окремі культурно–історичні епохи.

Епоха патристики. Основними центрами паломництва в ту епоху були святині Святої Землі. Починаючи з IV ст., імператори звели там ряд храмів – Базиліку Різдва Христового в Вифлиемі, церкву Вознесіння, каплицю Анастасіс в Єрусалимі (Гріб Господній) та ін. Для паломників, що відправлялися у Палестину, створювалися путівники, найбільш відомими серед котрих були “*Onomasticon*” Євсевія Кесарійського і “*Desitu Terrae Sanctae*” Теодосія (V ст.). Щоденник паломниці Єгерії є важливим історичним джерелом Єрусалимської Церкви IV ст.

На Сході головними центрами паломництва (окрім Палестини) стали монастирі Єгипту – батьківщини монашества. З кінця IV ст. велике значення для паломницького руху набув Константинополь, в храми якого завдяки турботі християнських монархів було перенесено багато мощей святих й інших реліквій.

На Заході особливу роль стало відігравати паломництво у Рим, де центром уваги стала передусім могила апостола Петра, т.зв. трофей Гая, про паломництво до якого відомо з II ст. (Євсевій Кесарійський, “*Historia ecclesiastica*” II, 25). Крім гробниць апостолів Петра і Павла (базиліки на честь цих апостолів побудував імператор Константин I, правда, протягом історії вони постійно перебудовувалися), паломницьким центром стали римські катакомби, опис яких провів ще Єронім (“*Commentarius in Hiezechihelam*” XII, 40, 5). Папа Дамазій I провів реставраційні роботи в катакомбах, а також створив епітафії в віршах, що прославляють похованих там святих. Ці епітафії допомагали паломникам виразити їх благоговістиві почуття, а також фіксували визначений агіографічний канон.

Середні віки. На Заході головним центром паломництва залишався Рим, куди стікалися паломники зі всієї Західної Європи; дуже багато паломників прибувало з Англії, про що свідчить Беда Вельмишановний (“*Historia ecclesiastica gentis Anglorum*” V, 7). З паломництва до мощей апостола Петра розпочинали свою діяльність багато прославлених місіонерів – Вілліброрд, Боніфаций та інші. Європейські королі також часто здійснювали паломництво у Рим.

Другим за значенням центром паломництва на Заході був санктуарій Св. Якова в Сантьяго–де–Компостела в Іспанії. У Франції найбільш відвідуваними були абатства Сен–Мартен (Св. Мартина Турського), особливо у ранньому середньовіччі, Сен–Мішель, Клоні, Сен–Дені. В Англії паломницькими центрами стали Кентербері (де перебували мощі Томи Бекета) і Волсінгем, в Італії – Гаргано, Монте–Кассіно, Лорето, Падуя (з базилікою Св. Антонія), Ассізі (з базилікою Св. Франциска), Барі (де перебували мощі Миколая Мірлікійського) та ін. У Польщі прославилися такі санктуарії, як кафедральний собор у Гнезно, де зберігалися мощі св. Адальберта (Войцеха); Ченстохова

з чудотворною іконою Богоматері. У кін. XI–поч. XII ст. у зв'язку з початком хрестових походів виник невідомий раніше феномен паломництва з мечем у руках – хрестові походи. Метою хрестоносців було не тільки визволення Святої Землі від сарацинів, які її завоювали, але й захищати беззбройних паломників, а також надання їм медичної допомоги (госпіталіти).

Паломництва мали і цивілізаційне значення: на паломницьких шляхах будувалися готелі, госпіталі, а на місці святих зводилися храми, що переважно були шедеврами архітектури.

В епоху пізнього середньовіччя в Європі виникли т.зв. кальварії – духовні центри пошанування страстей Господніх, які символізували Голгофу, що ставали місцями паломництва.

У Новий та Новітній час основні центри паломництва (Єрусалим, Рим, Сантьяго–де–Компостела та ін.) зберігали своє значення, але виникли й інші місця паломництва. Передусім це духовні центри, пов'язані з пошануванням Діви Марії: Лурд, Фатіма та багато ін. Деякі паломницькі центри набули не тільки релігійного, але й державно–патріотичного значення, наприклад, базиліка Жанни д'Арк в Буа–Шенно біля Домремі.

Новий імпульс паломницькому руху надав II Ватиканський собор, в документі якого підкреслена важливість паломництва (LG 7, 50–51). У наш час паломництво стало однією з форм евангелізації. Виник окремий напрям – молодіжне паломництво. Завдяки стрімкому розвитку засобів комунікації паломництво у XX ст. перетворилося у масове явище. Хоча у зв'язку з використанням сучасних засобів пересування паломництво багато в чому втратило аскетичний вимір, духовний зміст паломництва досі зберігається, виражаючись в інтенсивному молитовному житті паломників.

Окремим видом католицького паломництва є т.зв. духовне паломництво. Воно отримало особливе поширення в Західній Європі, починаючи з XIII ст., і знайшло відображення в таких творах, як “Itinerarium in Deum” (“Путівник душі до Бога”) Бонавентури, “Meditationes vitae Christi” (“Роздуми про життя Христа”) Псевдо–Бонавентури, “Vita Christi” (“Життя Христа”) Людольфа Саксонського. У них життя розглядалося як паломництво, перехід до Бога, в небесну вітчизну. У XIV ст. традицію таких творів продовжив цистерціанець Гільом де Діглевіль (пом. після 1358), який написав трилогію у віршах “Паломництво людського життя”, “Паломництво душі”, “Паломництво Ісуса Христа”. У XVII ст. єзуїт Жак Гретсер склав дослідження “Про священні та релігійні паломництва”, в котрих 3 глави присвятив реальним паломництвам, а 4–ту – peregrinatio spiritualis, де описав труднощі духовного сходження і методи їх подолання. У період пізнього середньовіччя відбувся синтез духовного паломництва і реального паломництва до святих місць; виникли такі практики благочестя, як богослужіння Хресної дороги [2, стб. 1229–1231].

Під час паломництва окремим видом культово–обрядової маркованості є спеціальні атрибути або елементи одягу. Наприклад, плащ святого Якова дорогою до Сантьяго–де–Компостела. Загалом, одяг, окремі його елементи виступають важливою частиною проведення релігійних обрядів. Звісно, широкою є тема

одягу священства. Однак звернемо увагу принагідно на одяг звичайних вірних, наприклад, під час прийняття хрещення у Католицькій церкві в дорослому віці (це переважно відбувається в пасхальну ніч, за ранньохристиянською традицією) символічна біла шаль (знамення чистоти і безгрішності після прийняття очищаючого таїнства). Цей мандрівний елемент ритуалу зустрічаємо навіть у новітніх релігійних напрямках. Скажімо, мормони, котрі удостоїлися отримання таїнств в одному з їхніх храмів (один з яких, до речі, освячено у 2010 р. в Києві), носять після цього особливу “храмову білизну”, що слугує нагадуванням про укладені з Богом завіти, а також захистом від спокусу цього світу і вираженням поваги до високих моральних цінностей [5, с.66].

Кожен католицький санктуарій має свою історію й найважливіші реліквії, що становлять органічну частину християнської культури Європи. Наведемо один із прикладів.

У кафедральному соборі міста Аахен зберігаються унікальні християнські реліквії, історія котрих сягає 799 р., коли єрусалимський патріарх подарував їх Карлові Великому. Це був жест не тільки релігійний, але й політичний – таким чином він зрівнявся із візантійськими імператорами. Серед реліквій у катедрі зберігаються: пелюшка Дитятка Ісуса, стегова пов'язка розп'ятого Христа, сукня Матері Божої, яку Вона носила в ніч Різдва, а також хустина, в котру було загорнуто відтату голову Івана Хрестителя. Ці шановані реліквії надали аахенському храму статус одного із найважливіших паломницьких центрів Західної Європи. Протягом 400 років молитися безпосередньо біля цих реліквій могли лише монархи й особи шляхетського походження (данина традиції часу). Лише у 1239 р., коли святі речі було перенесено в т.зв. “марійний релікварій” (до сьогодні там зберігаються), було дозволено публічно вшановувати ці реліквії. Ввели символічну традицію проводити паломництва один раз у сім років: 1349 р. цей звичай запровадив Карл IV під впливом страшної холери, що забирала свої жертви серед населення Європи. Звісно, цифра сім не випадкова: символізує в Святому Письмі досконалість і повноту (сім днів творіння, сім печатей, сім чаш Божого гніву в Апокаліпсисі тощо).

Лише особливі історичні події стримували організацію паломництва. Особливим духовним і соціально–політичним маніфестом була проща 1937 р., коли в Німеччині набирала сили фашистська ідеологія. Біля 800000 паломників мовчазним протестом представили свій опір націонал–соціалістам [10].

Отже, поширена у багатьох релігіях культова практика паломництва розуміється як побожна подорож до особливо шанованих місць, що наділяються властивостями сакральності, або відомих представників духовенства, релігійних лідерів, що користуються особливим авторитетом і наділені харизмою. Вважається, що джерелом традиції паломництва є архаїчне уявлення про зв'язок божества з певним місцем, що сягає первісних культів.

Близьке, проте зовсім не тотожне поняття туризм, яке виникло значно пізніше, означає діяльність осіб, що подорожують та перебувають із відпочинковою, службовою або іншою метою не довше року поза своїм

звичним оточенням. Натомість, основна відмінність паломництва, окрім цілеспрямованого відвідання сакральних топосів, полягає в духовній, аскетично-покутницькій інтенціональності.

Список використаних джерел

1. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – 9-е изд., стереотип. – М.: Рус. яз.–Медиа, 2005. – 843, [5] с.
2. Задворный В. Паломничество / В. Задворный // Католическая энциклопедия: В 5 т. – М.: “Научная книга”, Издательство Францисканцев, 2007. – Т. III: М–П. – Стб. 1229–1233.
3. Замятина Д. С. Паломник / Д. С. Замятина // Энциклопедия религий / Под ред. А. П. Забияко, А. Н. Красникова, Е. С. Элбакян. – М.: Академический Проект; Гаудеамус, 2008. – С. 932–933.
4. Ісиченко І., архієпископ. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / архієпископ І. Ісиченко. – Львів: Святогорець, 2011. – 568 с.
5. Колодний А. Н. Церковь Иисуса Христа Святых последних дней: церковь мормонов в мире и Украине / А. Н. Колодний. – Полтава: М–Принт, 2014. – 120 с.
6. Несмиянова О. В. Паломничество / О. В. Несмиянова, А. М. Семанов // Энциклопедия религий / Под ред. А. П. Забияко, А. Н. Красникова, Е. С. Элбакян. – М.: Академический Проект; Гаудеамус, 2008. – С. 933.
7. Паломничество // Религия: Энциклопедия / Сост. и общ. ред. А. А. Грицанов, Г. В. Синило. – Мн.: Книжный Дом, 2007. – С. 640–641.
8. Рацингер Й. Введение в христианство: Лекции об Апостольском символе веры; пер. с нем. / Й. Рацингер. – Брюссель: Foyer Oriental Chrétien, 1988. – 318 с.
9. Трофимлюк О., прот. Позабогослужбова діяльність православного пастиря: завдання та можливості / прот. О. Трофимлюк // Труды Київської Духовної Академії: богословсько-історичний збірник Київської православної богословської академії Української Православної Церкви Київського Патріархату / ред. кол.: архієп. Переяслав-Хмельницький і Бориспільський Епіфаній (Думенко) (гол. ред.) [та ін.]. – [К.], 2012. – №10. – С. 312–318.
10. Pustelniak U. Aacheński “Heiligstumsfahrt” / Urszula Pustelniak [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pmk-aachen.de/2014/Aachenski%20Heiligstumsfahrt2014.pdf>
11. Rozporządzenie Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX:32014R0651>
12. Tourism [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/>

References

1. Dvoreckii I. Kh. Latinskoo-russkii slovar' / I. Kh. Dvoreckii. – 9-е изд., stereotip. – М.: Rus. iaz.–Media, 2005. – 843, [5] s.
2. Zadvornyi V. Palomnichestvo / V. Zadvornyi // Katolicheskaiia entsyklopedia : V 5 t. – М.: “Nauchnaia kniga”, Izdatel'stvo Francyskantssev, 2007. – Т. III: М–Р. – Стб. 1229–1233.
3. Zamiatina D. S. Palomnyk / D. S. Zamiatina // Entsyklopediia religii / Pod red. A. P. Zabiako, A. N. Krasnikova, E. S. Elbakian. – М.: Akademicheskii Proekt; Gaudeamus, 2008. – С. 932–933.
4. Isichenko I., arkhieiepskop. Istorii ukrains'koi literatury: epokha Baroko (XVII–XVIII). Navchal'nyi posibnyk dlia studentiv vyshchykh zakladiv / arkhieiepskop I. Isichenko. – L'viv: Sviatohorets', 2011. – 568 s.
5. Kolodnyi A. N. Tserkov' Iisusa Khrista Sviatykh poslednykh dnei: tserkov' mormonov v mirie i Ukrainie / A. N. Kolodnyi. – Poltava: M–Print, 2014. – 120 s.
6. Niesmianova O. V. Palomnichestvo / O. V. Niesmianova, A. M. Siemanov // Entsyklopediia religii / Pod red. A. P. Zabiako, A. N. Krasnikova, E. S. Elbakian. – М.: Akademicheskii Proekt; Gaudeamus, 2008. – С. 933.
7. Palomnichestvo // Rieligiia: Entsyklopediia / Sost. i obshch. red. A. A. Gritsanov, G. V. Sinilo. – Мн.: Knizhnyi Dom, 2007. – С. 640–641.
8. Ratsinger Io. Vviedeniie v khristianstvo: Lektzii ob Apostol'skom simvolie viery; pier. s niem. / Io. Ratsinger. – Briussel':

Foyer Oriental Chrétien, 1988. – 318 s.

9. Trofymliuk O., prot. Pozabogosluzhbova diial'nist' pravoslavnoho pastyria: zavdannia ta mozhlyvosti / prot. O. Trofymliuk // Trudy Kyiivs'koi Duhovnoii Akademii: bohoslavs'ko-istorychni zbirnyk Kyiivs'koi pravoslavnoi bohoslavs'koi akademii Ukrains'koi Pravoslavnoi Tserkvy Kyiivs'koho Patriarkhatu / red. kol.: arkhieep. Pereiaslav-Khmel'nytskyi i Boryspil's'kyi Epifanii (Dumenko) (hol. red.) [ta in.]. – [K.], 2012. – №10. – S. 312–318.

10. Pustelniak U. Aacheński “Heiligstumsfahrt” / Urszula Pustelniak [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.pmk-aachen.de/2014/Aachenski%20Heiligstumsfahrt2014.pdf>

11. Rozporządzenie Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX:32014R0651>

12. Tourism [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www2.unwto.org/>

Popovych Y. M., graduate student, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine, Zhytomyr), jana-jaros@rambler.ru

Pilgrimage vs religious tourism

Ontological foundations and cultural characteristics of Christian pilgrimage, including the etymology of the concept, the essential quality characteristics, ontological presence in Western civilization are studied. Pilgrimage as common in many religious cult practice, understood as a pious journey to particularly revered places endowed with the properties of sacredness or prominent representatives of the clergy, religious leaders, who are endowed with special authority and charisma is defined. The modern understanding of tourism as activities of people who travel and stay of rest, official or other purposes is not more than a year outside their usual environment is analyzed. The religious pilgrimage and tourism is compared. The basic stages of Catholic pilgrimage is opened.

Keywords: pilgrimage, catholic pilgrimage, religious tourism, the Church.

Попович Я. М., соискатель, Житомирский государственный университет им. Ивана Франко (Украина, Житомир), jana-jaros@rambler.ru

Паломничество vs религиозный туризм

Исследовано онтологические основы и культурные особенности христианского паломничества, в частности этимологию самого понятия, сущностные качественные характеристики, онтологическое присутствие в западной цивилизации. Определено паломничество как распространенную во многих религиях культовую практику, что понимается как набожное путешествие в особо почитаемые места, наделенные свойствами сакральности, или к известным представителям духовенства, религиозным лидерам, пользующимся особым авторитетом и наделенным харизмой. Проанализировано современное понимание туризма как деятельности лиц, путешествующих и находящихся с целью отдыха, служебной или иной целью не более года вне своего привычного окружения. Сопоставлено паломничество с религиозным туризмом. Раскрыты основные этапы развития католического паломничества.

Ключевые слова: паломничество, католическое паломничество, религиозный туризм, Церковь.

* * *

УДК 17

Ворона В. А.,
аспірант кафедри етики, естетики та культурології,
Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), voronavlad@ukr.net

ЕТИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ПОДОЛАННЯ СПЕСИШИЗМУ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

Актуальність теми статті пов'язана із проведенням щоденної практики спесишизму – дискримінації за видовою ознакою, а саме – промислового тваринництва, тестування товарів на тваринах, використання тварин для виробництва одягу, використання в медичних, та військових експериментах, використанні тварин заради розваги і т.д. На думку автора, цей вид дискримінації є настільки ж несправедливим як і рабство, расизм, сексизм. В статті приділена увага найбільш значущим етико-філософським здобуткам європейської культури, що пов'язані із обґрунтуванням необхідності подолання антропоцентричного світогляду, а також інструментального підходу у ставленні до тварин і природи в цілому. Зокрема, в статті аналізуються етико-філософські концепції А. Шопенгауера, А. Швейцера, К. М. Маєр-Абіха, М. Роуланда та П. Сінгера.